

בס"ד, כ"ב טבת התשפ"ו

זבחים קי"ט – מעשר שני בנוב, מנוחה ונחלה, וערוב איסור והיתר במות

שאלות:

1. האם אכלו מעשר שני בזמן שהמשכן היה בנוב?

היתר הבמות בנוב וגבעון ואכילת מעשר שני

הגמרא מבררת את המקור לכך שמשחרבה שילה ועד נוב וגבעון, הותרו הבמות (הקרבה במזבחות מחוץ למשכן). **חכמים** למדו את זה מהפסוק: "כִּי לֹא בָאתֶם עַד עֵתָה אֶל הַמְנוּחָה וְאֶל הַנְּחֻלָּה". "מנוחה" זו שילה ו"נחלה" זו ירושלים. הכתוב הפריד ביניהם כדי ללמד שיש היתר במות בין קדושת שילה לבין קדושת ירושלים, שאחרת היה אפשר לכתוב "כי לא באתם עד עתה אל הנחלה", ו"נחלה" הייתה כוללת גם את מנוחה.

ריש לקיש שאל את ר' יוחנן למה המשנה לא הזכירה שמעשר שני נאכל בנוב וגבעון, שהרי המשנה אמרה שבשילה אכלו מעשר שני? ר' יוחנן השיב שמעשר שני נלמד בגזירה שווה "שם שם" מארון העדות (שנאמר בשניהם "שם"). כיוון שארון לא היה בנוב וגבעון (אלא נשאר בינתיים בקריית יערים לשם הוא חזר מפלישתים), מעשר שני לא נאכל שם.

○ **ריש לקיש מקשה:** אם ככה, גם פסחים וקדשים אחרים, שנאמר לגביהם "שם" (מאותו פסוק ממש שנאמר לגבי מעשר), לא היו צריכים לאכול שם!

○ ר' יוחנן מתרץ אחרת: המשנה שלנו שאמרה שמעשר שני לא נאכל שם, היא כשיטת ר' שמעון, שאמר שרק חובות שקבוע להם זמן (כפסח) קרבו שם, אבל חובות שאין קבוע להם זמן כמעשר בהמה, שהוקש למעשר דגן לא קרבו.

הגמרא מסיקה שלדעת ר' יהודה (שחולק על ר' שמעון) מעשר שני ומעשר בהמה כן היו נאכלים בנוב וגבעון, וכמו שאמר רב אדא בר מתנה.

○ הגמרא **מקשה:** הרי צריך בירה (בית מקדש) לאכילת מעשר שני כיוון שכתוב שצריך לאכול אותם "לפני ד' אלהיכם"! הגמרא **מתרצת:** **שרב יוסף** הביא ברייתא ופירש אותה ששילה, נוב וגבעון, ובית עולמים נחשבים כבירות לעניין אכילת מעשר שני לפי ר' יהודה, ואפילו שלא היה שם הארון.

2. איך מנוח הקריב קרבן על הסלע בזמן שמשכן שילה היה קיים?

מהן "מנוחה" ו"נחלה"?

הגמרא דנה במחלוקת תנאים בפירוש "מנוחה" ו"נחלה" בפסוק שמדבר על איסור הבמות:

○ **ר' יהודה:** "מנוחה" – שילה, "נחלה" – ירושלים. ר' יהודה מביא פסוקים מירמיהו המדברים על הנבואה על ירושלים ("היתה לי נחלתי כאריה ביער" ועוד) מהם הוא מוכיח שנחלה זה ירושלים.

- **ר' שמעון**: הפוך "מנוחה" – ירושלים, "נחלה" – שילה. **ר' שמעון** מביא פסוק מתהילים על ירושלים וקורא לה "זאת מְנוּחָתִי עֲדֵי עַד".
  - **תנא דבי ר' ישמעאל**: "זו וזו" – שילה. רש"י מסביר שלפי דעה זו, הבמות נאסרו עד שילה, ושוב הותרו עד בניין הבית, ולאחר חורבנו שוב הותרו, כי לשיטה זו קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא לעתיד לבוא.
  - **ר' שמעון בן יוחי**: (בעצם נוסחה אחרת בדעת **ר' שמעון**) "זו וזו" – ירושלים. לשיטה הזו, לא נאסרו הבמות עד שנבנה בית המקדש בירושלים, וממילא מובן מה שמנוח הקריב בבמת יחיד על הצור בזמן משכן שילה. ולדעת **תנא דבי ר' ישמעאל** זו היתה הוראת שעה. הגמרא מציינת שבסוף **תלמידי ר' ישמעאל** חזרו לומר **כר' שמעון בן יוחי** ש"זו וזו ירושלים".
  - הגמרא **מקשה** על שיטת **ר' שמעון** הראשונה שהיה צריך לומר "אֶל הַנְּחֻלָּה וְאֶל הַמְּנוּחָה" קודם שילה (בסדר כרונולוגי). הגמרא **מתרצת**: הכוונה היא שלא רק שלא הגעתם למנוחה (ירושלים), אלא אפילו לנחלה (שילה) עדיין לא הגעתם.
  - הגמרא **מקשה** על השיטות "זו וזו שילה" ו"זו וזו ירושלים" מדוע הפסוק השתמש בשתי מילים שונות ("מנוחה" ו"נחלה") להגיד את אותו הדבר, והדבר נשאר בקושיא. והגמרא מפרשת את הכפילות לשיטות אלה: לשיטת שילה, "מנוחה" – שנחו מכיבוש; "נחלה" – ששם חילקו את הנחלות. לשיטת ירושלים, "נחלה" – נחלת עולמים; "מנוחה" – מנוחת הארון.
3. שמחי הקדיש פרה לקרבן שלמים, אם הוא יקריב אותה בחוץ כשיבנה בית המקדש, הוא יתחייב כרת?

הקדשה בשעת היתר הבמות והעלאה בשעת איסור

- המשנה אמרה שקדשים שהקדיש בשעת היתר במות והקריב בחוץ בשעת איסור במות הוא עובר על מצוות עשה ועל מצוות לא תעשה, אבל הוא לא חייב כרת, כפי שנלמד לעיל בדף קו מהמילה זאת.
- רב כהנא** אמר שבמקרה הזה, שחיטה אין בה כרת, אבל העלאה יש בה כרת. **רב כהנא** למד את זה מהפסוק "וְאֶלֶּהֶם תֹּאמַר" שמופיע מיד בפרשייה הסמוכה של העלאה, אחרי הפסוקים "לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל פְּנֵי הַשְּׂדֶה", שפירשנו אותם על הקדשה בשעת היתר הבמות.
- **רבה** מקשה על **רב כהנא** שכתוב "אֶלֶּהֶם" שמתייחס לכל בני ישראל ולא "עֲלֵיהֶם" שמדבר על הקרבנות בשעת היתר הבמות.
  - ובנוסף הגמרא מביאה ברייתא של **ר' שמעון** שמפרטת ארבעה כללים של שחוטי חוץ על הקדשה ושחיטה והעלאה בשלבים שונים של איסור או היתר הבמות. הברייתא אומרת במפורש שמי שהקדיש בשעת היתר במות והעלה בשעת איסור במות – אין בו כרת. ובזה נדחים דברי **רב כהנא**.
4. סמי כהן שחט כבש עולה בבמת יחיד, ובא לזרוק את הדם שלו בבמת הציבור, הוא חייב לזרוק מתחת לחוט הסיקרא?

הבדלים בין במת יחיד לבמת ציבור

המשנה פירטה רשימה של דינים שנהגו דווקא בבמת ציבור ולא בבמת יחיד, והגמרא מביאה מקורות לדינים האלו: סמיכה, שחיטת צפון, מתנות סביב, תנופה, הגשה, כהן, בגדי שרת, כלי שרת, לריח ניחוח, מחיצה בדמים וריחוף ידיים.

○ **ר' יהודה** אומר שאין בכלל מנחה בבמת היחיד. **רב ששת** אומר: שלשיטתו אם אין מנחה בבמה אין עופות בבמה כי הפסוק שממעט מנחה אומר "אֶת זְבַחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל פְּנֵי הַשָּׁדָה", וזבחים ממעט מנחות ועופות.

דין חיצוי בדמים וקליטת המחיצות:

רמי בר חמא דן בדין מחיצה בדמים (קו החוצה את המזבח) ואומר: לא שנו שאין חיצוי בבמה קטנה אלא בקדשי במה קטנה שהקדיש והקריב בבמה קטנה. אבל אם הקדיש לבמה קטנה והקריב בבמה גדולה – יש חיצוי. (צריך לשים לב שלרש"י היתה גירסה שונה משלנו בגמרא!)

רבה מקשה עליו מברייתא שחזה ושוק ותרומת לחמי תודה (מתנות כהונה) נוהגים בקדשי במה גדולה ולא נוהגים בקדשי במה קטנה. משמעות הברייתא היא, שהדין תלוי בסוג הקרבן, וקדשי במה קטנה אפילו אם יוקרבו בבמה גדולה, לא יחולו עליהם דינים אלו, כולל חיצוי.

הגמרא מציעה לתקן את לשון הברייתא: "נוהגין בבמה גדולה ואין נוהגין בבמה קטנה", ובזה מה שקובע הוא סוג הבמה ולא סוג הקרבן.

הגמרא מביאה לשון אחרת הפוכה בדברי **רמי בר חמא** שבה הוא מדבר על קדשי הבמה ולא על הבמה: קדשי במה קטנה גם אם הובאו לבמה גדולה – אין בהם דין חיצוי. הגמרא מנסה לסייע לו מהברייתא הנ"ל, אבל דוחה את זה בהגהה לצורה שבה לא מדובר שם על קדשים אלא על הבמה (כשיטה הראשונה), ואז אין סיוע.

הגמרא אומר שהגרסה האחרונה בדברי **רמי בר חמא** (קדשי במה קטנה לא קולטים את הדינים בבמה גדולה) חלוקה על דעת **ר' אלעזר**, שאמר שעולת במת יחיד שהכניס אותה אחרי השחיטה אל הבמה הגדולה – קלטו אותה המחיצות לכל הדינים ("לכל דבר"). **ר' זירא** שואל אם הקרבן שהוכנס והוצא שומר על קליטתו, והדיון ימשיך בדף הבא.